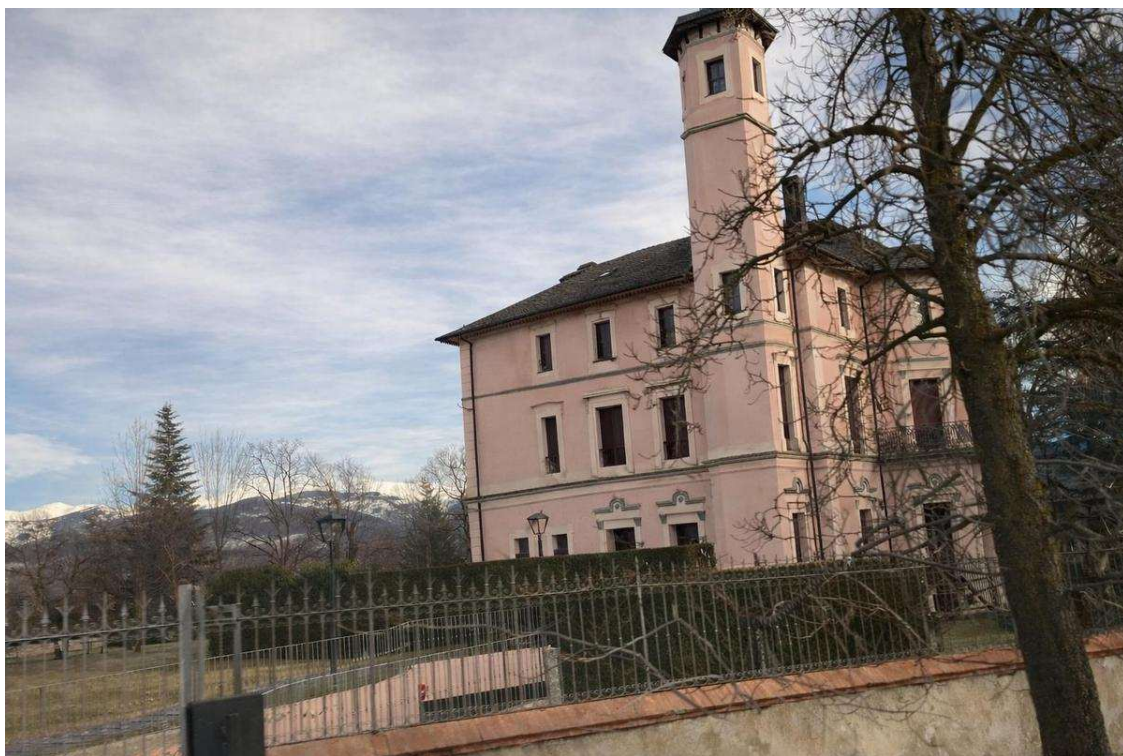

Un conjunt residencial d'alt estànding a Puigcerdà resulta amagar un camp de concentració del Franquisme

L'historiador de Cerdanya Marc Pont Fitó localitza a la Villa San Antonio i posa dates i xifres de presoners d'un recinte desconegut per bona part dels veïns que durant tres anys va capturar republicans que creuaven la frontera

La Villa San Antonio de Puigcerdà i la finca que l'envolta que va albergar un camp de concentració / MIQUEL SPA

Miquel Spa

El que avui és un **conjunt residencial d'alt estànding** pensat per a la segona residència va ser un dia un **camp de concentració franquista**. La coneguda actualment com a Villa San Antonio de Puigcerdà, de la qual pràcticament tan sols els estudiosos locals en saben la trajectòria històrica, es ven encara al sector immobiliari per la promoció d'habitatges que s'hi han fet als seus jardins: "descobreix la nova promoció...un exclusiu conjunt de 12 apartaments ubicats en una localització privilegiada, a la zona del Llac de Puigcerdà, a pocs minuts a peu del centre del poble. Dissenyats per oferir el màxim confort, aquests habitatges es distingeixen per una construcció d'alta qualitat i acabats de luxe. La promoció forma part dels jardins de la Villa San Antonio, una joia arquitectònica de 1898 restaurada el 2009, envoltada d'un extens jardí comunitari de 5.000 m² amb grans arbres i una piscina ideal per relaxar-se i gaudir de l'entorn natural. Tots els apartaments disposen d'un ampli garatge privat amb capacitat per a dos cotxes i zona d'emmagatzematge, aportant funcionalitat i

comoditat a la vida diària..." La Villa San Antonio retenia fins ara la informació sobre el seu passat: un camp de concentració franquista pel qual van passar milers de republicans que tornaven a Catalunya per la frontera de Puigcerdà...

Una investigació de l'historiador de Cerdanya Marc Pont Fitó, localitza l'espai, en posa dades i amplia la cronologia del camp de concentració franquista que hi va haver a Puigcerdà i que ha anat quedant en l'oblit de la història. El treball posa noms i cognoms als presoners que hi van passar entre 1939 i 1941 i connecta el camp amb els altres quatre que hi va haver l'Alta Cerdanya, ja en territori de l'estat francès.

L'estudi ha permès rescatar un dels episodis més foscos de la postguerra a la Cerdanya: l'existència i el funcionament del camp de concentració franquista de Puigcerdà. L'autor és l'historiador de Bellver Marc Pont, que ha traslladat l'estudi, iniciat per un treball de final de màster i d'anys de recerca en arxius i testimonis orals, en un llibre, *"Presoners a Cerdanya el 1939. La retirada republicana, Els camps francesos i el camp de concentració de Puigcerdà"*. El seu treball no només confirma l'existència d'un camp del que molts veïns de la vila ni coneixien perquè en l'època no rebia aquest nom, sinó que n'identifica la ubicació exacta, en concreta la funció i n'amplia les dates de funcionament.

"Jo havia llegit que hi havia hagut un camp de concentració a Puigcerdà, però no en sabia res més: ni ubicació ni dates", explica Pont. L'única referència era una breu menció en obres generals sobre els camps franquistes. El llibre s'articula en tres grans blocs: la retirada republicana i els últims dies de la República a la Cerdanya; els camps de refugiats de l'Alta Cerdanya francesa, i el camp franquista de Puigcerdà. Pont subratlla que tot plegat forma part d'un mateix sistema de control humà al voltant de la frontera. **"Era el mateix mecanisme: sorties d'Espanya i et tancaven en un camp a França; tornaves cap a Espanya i et tancaven en un altre camp. La frontera ho condicionava tot"**.

L'historiador de Cerdanya Marc Pont amb el llibre que recull el seu estudi / MIQUEL SPA

A la banda francesa, la investigació ha permès documentar els camps de la **Guingueta d'Hix, la Tor de Querol, Càldegues i Ocejá**, gràcies, sobretot, als informes dels serveis d'espionatge franquistes. **“Són informes molt detallats on expliquen què passa a l'altra banda, amb fotos inèdites, dates i descripcions de la vida als camps”**, destaca Pont.

Segons aquests documents, per la Cerdanya haurien passat unes 83.000 persones durant la retirada, una xifra molt superior a les 60.000 que fins ara s'havien acceptat. **“Són xifres que sempre posem en quarantena, però és el millor que tenim a partir de les fonts”**, matisa.

La localització: Villa San Antonio

La gran revelació sobre Puigcerdà és la ubicació del camp. Pont Fitó la situa a la Villa San Antonio, a la dreta de la carretera que puja cap a l'hospital. **“Era una torre del segle XIX amb un jardí enorme. Allà hi van fer un tancat, i entre la torre i el jardí hi havia el camp”**. Ho va poder confirmar gràcies a la combinació de testimonis i documents. Un veí nonagenari de Puigcerdà que ara viu a Barcelona li va donar la primera pista: **“hi havia una torre amb un jardí molt gran, tot vigilat, i deien que hi tancaven la gent que venia de França”**. A això s'hi afegeix una carta de l'Ajuntament demanant que s'il·luminés “el tros comprès entre el llac, la presó i el camp de concentració d'aquesta vila”, una franja que encaixa exactament amb aquell indret.

La Villa San Antonio en una imatge de principis de segle passat / FONS JOSEP MARIA MARTÍ

Aquesta poca informació del camp es deu en gran part a la poca informació que arribava a la població i al concepte de camp de concentració en el context franquista. **“No té res a veure amb els camps nazis. És un lloc on es reté gent il·legalment, sense cap procediment judicial”**. A Puigcerdà, la seva funció principal era la classificació i redistribució de presoners que entraven des de França. **“Hi havia un tribunal classificador que recollia dades i decidia a quin altre camp s’enviava cada persona: Reus, Miranda d’Ebre, Cervera...”**, explica. Tot plegat sota la direcció de la Inspección de Campos de Concentración de Prisioneros del règim franquista.

Un camp actiu durant tres anys

Una altra aportació clau és la cronologia. Fins ara es pensava que el camp havia funcionat entre desembre de 1939 i juliol de 1941. La recerca de Pont l’allarga gairebé un any per cada banda. **“La primera referència documental és del 17 de febrer de 1939 i sabem que es tanca el desembre de 1941”**.

Dels dos darrers anys se’n conserven llistats amb uns 400 noms i cognoms de presoners. Però els primers mesos, just després de la caiguda de la frontera, van ser els més caòtics. **“El 13 de febrer de 1939 passen 918 persones en un sol dia; l’endemà, 400 més. Tot això és molt difícil que quedés ben documentat”**.

Un rebut de l’Ajuntament de Puigcerdà per un subministrament provinent de Solsona de 10.000 racions de pa per als presoners dona una idea de la magnitud del fenomen.

“Potser no hi havia 10.000 persones, però sí 1.000 durant deu dies. És una xifra bestial”, apunta.

Les ombres del febrer del 1939

En aquest escenari, un dels aspectes més colpidors que encara queden per aclarir és el de les execucions sumàries just després de l'entrada de les tropes franquistes, el 10 de febrer de 1939. **“Hi ha documents que parlen de 10, 20, 30, fins i tot 50 afusellats a la tàpia del Pedraza, just davant del camp”,** explica Pont. Almenys una de les víctimes té nom i cognoms i està enterrada al cementiri de Puigcerdà. **“Aquí hi ha un camp de treball immens encara per fer, sobretot a nivell de justícia democràtica”,** remarca l'historiador, que no descarta una segona part del seu estudi.

Un espai, tres memòries

La Villa San Antonio concentra una densitat històrica amb tres episodis: **“Abans del camp va ser una colònia de nens refugiats i un hospital militar republicà on van morir una vintena de soldats ferits. Tres històries clau en un mateix lloc”,** recorda Pont. Per això ja ha parlat amb l'Ajuntament de Puigcerdà per impulsar-hi una placa commemorativa. **“No hi ha ni una sola placa que expliqui què va passar aquí. Tot això ha quedat enterrat”,** Durant dècades, molts veïns ni tan sols sabien que aquell recinte havia estat un camp. **“Hi ha gent gran de Puigcerdà que encara avui no s'ho creu. Però hi ha els documents: Inspección de Campos de Concentración de Prisioneros, Tribunal Clasificador de Puigcerdà... tot això existia”.**

Ara, gràcies a aquesta recerca, la Cerdanya recupera una peça clau de la seva memòria històrica, i Puigcerdà deixa de ser, finalment, un punt en blanc en el mapa dels camps de concentració del franquisme.

Presentació a Puigcerdà

Aquest divendres **20 de febrer**, a les **19 h**, la **Sala Sebastià Bosom** de l'**Arxiu Comarcal de Cerdanya**, a **Puigcerdà**, acollirà la primera conferència del cicle de xerrades d'història local **“Explica'm una història”**, una iniciativa impulsada pel mateix Arxiu, el **Consell Comarcal de Cerdanya** i el **Grup de Recerca de Cerdanya**.

La sessió inaugural anirà a càrrec de **Marc Pont Fitó**, el qual oferirà la conferència **“Frontera, classificació, repressió i oblit: el camp de concentració franquista de Puigcerdà”**. La xerrada aprofundirà en els resultats de la seva recerca sobre el camp de concentració que va funcionar a la capital cerdana entre 1939 i 1941 i el paper clau que va tenir la frontera en la repressió franquista. Tot seguit, es presentarà el seu llibre *Presoners a Cerdanya 1939*.